

FORRÁSOK

A Borszékért Alapítvány és a Borszéki Polgármesteri Hivatal közérdekű lapja

VIRTUÁLISAN IS LÁTOGATHATÓ BORSZÉK

fotó: statiuneaborsec.ro

A fürdőtelepülés népszerűsítése a célja annak a két pályázatnak, melynek keretében turisztikai- és kerékpárutak digitalizálását sikerült megvalósítania a Pro Borsec - Borszékért Alapítványnak. A tavaly elvégzett digitalizálással együtt összesen 12 útvonalat lehet virtuálisan bejárni.

Több hónapos munka után sikerült a végére járni annak a két projektnek, mely által a város több turisztikai útvonalát digitalizáltuk. Ennek megvalósítására 2023-ban két pályázatot is megnyert a Borszékért Alapítvány a Borszéki Városházával együttműködve, mindkettőt Hargita Megye Tanácsa finanszírozta.

A Felső-Borszék és környéke turisztikai útvonalainak digitalizálására 12.000 lejes támogatás állt rendelkezésre, ez 6 helyvidéki turisztikai útvonal digi-

talizálását foglalja magába. A Borszék kerékpárútjainak digitalizálása projektet 10.000 lejjel támogatták, amely 4 kerékpárút digitalizálását, valamint tájékoztató táblák felszerelését tartalmazza. A két projekt önrésze 2540 lej.

„Rendkívül fontos számunkra Borszék népszerűsítése, a virtuális séták megvalósítása egy fontos lépés ebben” – fogalmazott a projektekkel kapcsolatban Mik József polgármester. Az előljáró hangsúlyozta, az utóbbi néhány év megmutatta, hogy

a város és a térség vonzó tud lenni a hazai turizmus számára.

„A Fontana Gyógyfürdő megnyitása meghozta azt a pozitív irányú változást, amire számítottunk. Természetesen a kínálat diverzifikálására továbbra is szükség van, hiszen azt szeretnénk, hogy Borszék az első számú turisztikai célpontok közé zárkózzon fel a jövőben” – nyomatékosított a városvezető.

A virtuális túrák a polgármesteri hivatal honlapjáról érhetők el (www.borszekvaros.ro).

(folytatás a 2. oldalon)

FALUKÉPVÉDELEM MIÉRT FONTOS A FALUKÉP

Az UNESCO Világörökség Egyezmény értelmében kultúrtájnak tekintendők „azok a helyszínek, amelyek emberi alkotások vagy ember és természet együttes alkotásai, valamint régészeti lelőhelyeket is magukba foglaló olyan területek, amelyek történelmi, esztétikai, etnológiai vagy antropológiai szempontból kiemelkedően egyetemes értékűek.”

4. oldal

fotó: Moga Attila

DALMÁCIAI KIRÁNDULÁS

2023. októberében a Premio Utazási iroda jóvoltából meglátogattuk az Adriai-tengerpart vidékét. A Nyugat-Balkán három országa: Horvátország, Bosznia-Hercegovina és Montenegró volt a célpont (közel 1200 km utazás autóbusszal).

6. oldal

(folytatás az 1. oldalról)

A digitalizált útvonalak lajstroma

A projektek során 6 hegyvidéki turisztikai útvonal digitalizálásáról beszélünk: 2-es számú turistaútvonal – Borszék/Információs iroda (850 m) – Ósforrás (900 m) – Pierre Curie forrás (800 m) – Bagolyvár (870 m) – visszaút, valamint az útvonalon található látványok: Testvériség park, Millenium park, Bagolyvár; 3-as számú turistaútvonal – Borszék/Információs iroda (850 m) – Kis-Bükkhavas (1180 m) – Kerekaszék – Hétvezér (940 m) – Borszék/Információs iroda (850 m); 4-es számú turistaútvonal – Borszék/Információs iroda (850 m) – Nagy-Bükkhavas (1308 m)

– Borszék/Információs iroda (850 m); 10-es számú turistaútvonal – Borszék/Információs iroda (850 m) – Égetett Butka (1000 m) – Hollósarka (730 m) – Kupás-patak (900 m) – Hétvezér – Borszék/Információs iroda (850 m); 11-es számú turistaútvonal – Borszék/Információs iroda (850 m) – Nádas völgye – Nagy-Bükkhavas (1308 m) – Mezővész (1269 m) – Cibles tető (1307 m) – Cifraház – Kis-Beszerce völgy (780 m) – Kupás-patak (900 m) – Hétvezér – Borszék/Információs iroda (850 m); Panoráma turistaútvonal.

A kerékpárutak közül a következők járhatók be virtuálisan: Fő kerékpárút:

Borszék – Creanga hágó – Székpataka – Bélbor – Holló sarka – Borszék. Az útvonal hossza 53 km, kiindulási pontja a borszéki Információs Iroda; Második kerékpárút: Borszék/Nádas utca – Nádas-patak – Bükkhavas (gerinc) – DJ 174A – visszaút Borszékre két lehetőséggel: 1. lehetőség: Székpataka – Creanga hágó – Borszék; 2. lehetőség: Bélbor – Hollósarka – Borszék; Borszék – Kis-Közrez (1250 m) – DJ 128 – Borszék útvonal; Alsó-Borszék – Temető utca – Kossuth forrás – Borszék/Információs iroda – visszaút.

Rédei Botond

ÁRPÁD-HÁZI SZENT ERZSÉBET

fotó: Kolbert Tünde

„Egy kicsi-kis leányka-csillagot
Láttam sok esztendő előtt,
Pozsony várából napnyugatra ment
A csillag-gyermek, s szent asszonnyá nőtt.
A fáma mint a rózsailatot
Nevét országokon át lengeti,
Be jó volna a köntöse szegélyét
Ájtatos ajakkal érinteni.

Idegen népek jótevője lett.”

Reményik Sándor: *Bánk bán utolsó monológja*

Árpád-házi Szent Erzsébet egyik legismertebb és egyben legkedveltebb magyar szent. 1207-ben született. II. András magyar király és merániai Gertrúd gyermeke. Már 6 évesen elhagyja a szülői házat, hogy elsajátít-

sa új hazája, Tübingia nyelvét és szokásait. Későbbi férje, Lajos gróf szívből szerette, nagy szeretetben éltek. Jóság, kedvesség, alázat jellemezte. A szegények és betegek iránt tanúsított gondoskodása, jótevénytudása nem nyerte el anyósa tetszését. Hat év boldog házasság után özvegy marad, két gyermekével el kellett hagynia a várat. Nélkülözött, elviselte a gúnyolódásokat, a megaláztatásokat. Városról városra járva segítette a rászorulókat, a betegeket. 1228 nagypéntekén néhány ferences barát kíséretében lemondott a világi javakról, és kórház építésébe kezdett, ahová befogadta a földönfutókat, betegeket, és ő maga gondozta őket. 24 évesen, 1231 november 17-re virradóan halt meg Marburgban. Három év múlva IX. Gergely pápa szentté avatta. Életéhez számos legenda fűződik. Legismertebb a rózsá-legenda, mely szerint a kötényében szállított cipők, mikor férje megkérdezte: mit visz kötényében – rózsává változtak. Szobrokon, festményeken rózsával ábrázolják. Hagyomány Erzsébet ünnepén a cipőosztás, ami arra kíván figyelmeztetni, hogy saját gondjaink mellett figyeljünk embertársainkra, a nélkülözőkre, gondoljunk a szegényekre, betegekre.

A borszéki római katolikus nőegylet Szent Erzsébetre emlékezve, és szellemi örökségét ápolva a november 18-ai szentmise után 200 cipőt osztott szét a templomban.

Kolbert Tünde

70 ÉVE HUNYT EL NYÍRÓ JÓZSEF

Az erdélyi magyar irodalom egyik legnépszerűbb írójára emlékezünk.

1889-07-18-án született a Székelyudvarhely melletti Székelyszomboron. Tanulmányait a gyulafehérvári papnevelő intézetben végezte, majd Bécsben szerzett doktori oklevelet. Évekig plébánosként dolgozott, majd kilépett és megnősült. 1920-ban megalapította a Kalács kiadóvállalatot, majd az Erdélyi Szépművészeti Céh kiadót, később egyike az Erdélyi Helikon alapító tagjainak. 1926-ban megjelent a Havasok könyve, amelyből 1941-ben Szóts István Emberek a havason címmel filmet készített, amit a következő évben a velencei filmfesztiválon díjaztak. Az Úz Bence című regénye alapján Csepregy Jenő rendező elkészítette az azonos nevű romantikus filmet, Jávör Pál főszereplővel.

(folytatás a 3. oldalon)

TOURS-I SZENT MÁRTON

Szent Márton – Szabariában (a mai Szombathely), Pannónia tartományban született 316/317-ben.

Akkor éppen csak három éve múlt annak, hogy a „Milánói ediktum”-mal Nagy Konstantin és Licinus császár teljes szabadságot és elismerést biztosított az Egyháznak, és hívei számára megadta a többi polgárokkal való egyenjogúságot. A vértanúk és katonák üldözött és sokáig az élet peremén meghúzódó közösségből néhány évtized leforgása alatt mindent meghatározó birodalmi egyház és államvallás lett.

Márton egészen kicsi volt még, amikor szülei Sabariából átköltöztek az itáliai Páviába, az ókori Ticiniumba, ahol még a zömében pogány környezetben cseperedett föl. Szülei pogányok voltak: atyja a császári hadsereg tribunusa volt.

Tizenkét évesen, szülei akarata ellenére jelentkezett katechumennek. Ekkor találkozott először a keresztény neveléssel. Atyja nem nézte ezt jó szemmel. Tizenöt éves korában, Severus és Probus császárok parancsának megfelelően, veterán apa fiaként besorozták a császári seregbe, és lovas testőrtiszt lett.

Márton könnyű szívvel belenyugodott és a szükséges katonai ismeretek elsajátítása után tizenkilenc éves korában megkezdte a tényleges szolgálatot. Őrjáratit tisztként (circutor) a galliai Amiens-be osztották be.

Már ebben az időben kitűnt katonatársai közül, és általános elismerést váltott ki egyszerűsége, életének tisztasága, önfeledt felebaráti szeretete.

334-ben Amiens-ben történt, hogy télvíz idején tiszti köpenyének felét odaadta egy ruhátlan koldusnak. A rákövetkező éjszaka álmában megjelent neki Jézus Krisztus, vállán az ő fél köpenyével, és így szólt a környezetében levő angyalokhoz: **”Márton, a hitjelt, öltöztetett engem ebbe a köpenybe”.**

339-ben megkeresztelkedett. 341-ben Iulianus éppen a Worms mellett betört barbárok ellen készülődött. Az ütközet előtt gazdag ajándékok osztogatásával akarta katonái hűségét és kitartását biztosítani. Márton, mikor rá került a sor, bátran odalépett a császár elé és így szólt: **”Eddig hűségesen szolgáltalak; engedd, hogy ezentúl Istennek szolgáljak. Ajándékokat add annak, aki**

harcolni akar. Én Krisztus katonája vagyok, nem szabad hadakoznom.” Iulianus haragra gyúlt e szavak hallatára s felindulásában gyávaságnak bélyegezte a fiatal tiszt eljárását. Márton mélyen elpirult, és kijelentette, hogy a maga igazolására kész pajzs és sisak nélkül, egyedül a szent kereszt jelével kiállani az elenség elé. A jövődöbéli császár azonnal szaván fogta, és nyomban erős katonai őrizet alá helyezte. Márton a félelem legkisebb jele nélkül várta a kritikus nap felvirradtát és vele sorsának eldőlését. És íme másnap a rettegett barbárok valami megfoghatatlan félelem hatása alatt önként lemondottak a biztosra vett csatáról és hódolatuk bejelentése után békésen elvonultak a harcterről. Most már természetesen a császár sem ellenezte jámbor tisztjének távozását.

Leszerelése után Márton a poitiers-i püspökhöz, Szent Hiláriushoz csatlakozott, aki exorcistává szentelte.

Nem sokkal ezután Márton Poitiers-ből hazalátogatott szüleihez, s édesanyját megtudta téríteni.

Otthon megvalósította régi vágyát: először Milánó közelében, majd a Genova előtti Gallinaria (Tyúk)-szigeten remetéskedni kezdett.

Hilárius püspököt ebben az időben az arianusok elűzték Poitiers-ből, sőt az egyházmegyéjéből is, de császári engedéllyel hamarosan visszatérhetett.

Ekkor Márton is elhagyta szigeti remeteségét, és visszament Hilarius mellé. A városon kívül épített magának egy remetelakot, hogy visszavonulhasson magányába.

Először a ligugéi (Locogiacum) kolostort alapította, majd 375-ben Tours közelében megalapította Marmoutier kolostorát. Marmoutier egy kicsi félsziget, melyet egyik oldalról egy magas sziklafal, másik három oldalról pedig a Loire-folyó kanyarulata fogott közre. Az új kolostornak ő maga lett a feje, apátja. Ezzel megindította a gall-frank szerzetesség fejlődését, és megteremtette annak központját.

371-ben, amikor a tours-i püspök meghalt, a nép, a papság és a többi püspök, tisztelegve Márton aszkéta-szerzetesi alakja és élete előtt, püspökké kívánta avatni. Személye tiltakozott ugyan ellene, de ez nem tudta a

nagy többség akaratát megakadályozni.

A nép atyjaként szerette őt, aki úgy élt közöttünk, mint a legszegényebbek, s csak segíteni akart, és békességet teremteni mindenütt.

Márton nagyon keménykezű tudott lenni, ahol erre volt szükség: ha a hit tisztasága került veszélybe; ha a hívők babonás tisztelettel vettek körül egy helyet vagy egy vélt szentet, illetve ha pogány szokások és elképzelések akadályozták az evangélium terjedését erősen lépett fel. Ilyen esetekben nem vonakodott életének kockáztatásától sem, teljes elszántsággal és keményen harcolt a hitért.

Fölfogásának és életvitelének az a szigorú, aszketikus vonása, amely már a megválasztásakor ellenkezést váltott ki némelyekben, haláláig megmaradt, és mindvégig tüske volt még néhány püspöktársa szemében is. Csaknem állandóan böjtölt, durva darócban járt és éjjel még a legkeményebb téiben is pusztán földön hált. Ha úton volt, és éjjelre szalmára ágyaztak neki, színleg belenyugodott a szokatlan kényelembe, de mihelyt magára hagyták, azonnal lehúzódt a szalmáról.

Minden tevékenységében apostoli céljai irányították: a rábízottak üdvössége és az igaz tanítás megőrzése.

385-ben Máximus császár halálra ítélte Priscillianust, a hispániai eretneket, s akit a követői Avila püspökévé megválasztottak. Az egyháztörténelemben ekkor hoztak először halálos ítéletet eretnekkel szemben. Márton 384-ben Bordeaux-ban először püspöktársaival együtt elítélte Priscillianust, de utána azonnal útnak indult és Trierbe utazott a császárhoz, hogy közbejárjon az eretnek érdekében, és személyes szabadságát biztosítsa.

Márton a nép úgy fogadta emlékezetébe, mint az irgalmas szamaritanust, s mint a jó pásztor ragyogó példáját, akit a legszorongatottabb helyzetekben is felebaráti és az Isten iránti szeretet vezérelt.

Halála után hamarosan szentként kezdték tisztelni, elsőként a nem vértanú szentek között.

A sírja Tours-ban híres zarándokhely volt az egész középkor folyamán.

Elekes Szabolcs

(folytatás a 2. oldalról)

1931-33 között Alsórákoson gazdálkodott, majd 1941-től képviselő lett a Magyar Országgyűlésben. 1950-ben emigrált Spanyolországba. Ott írta meg az Íme, az emberek és A zöld csillag című regényeit. 1953. október 16-án Madridban halt meg. 2002-ben posztumusz Magyar Örökség díjat kapott. 2009-ben a székelyudvarhelyi könyvtár felvette az Ő nevét. Székelyföldön két általános iskola is az Ő nevét viseli: a csíkszépvízi (1992) és a méréfalvi (1996).

2012-ben meghíusult a Székely Apostol újratemetése. Ennek ellenére Székelyudvarhelyen a köztéren szobra áll, akárcsak szülőfalujában. Műveiben a székely nép életét ismerteti és nyelvezetében is a székely népnyelvet használja. 29 kötetre rúg műveinek gyűjteménye.

A Magyar Nemzet 2023. október 15-én megjelent cikke alapján, Farkas Aladár

FALUKÉPVÉDELEM

MIÉRT FONTOS A FALUKÉP?

fotó: szigetivajk.com

Szigeti Vajk István csíkszeredai építész, fotográfus. Bukarestben szerzett építészeti diplomát, tanulmányai során részt vett a Hargita Megye Tanácsa által meghirdetett örökségvédelmi programban, mely révén kialakult saját fotográfiai nézete: az ember és az épített/természetes környezet kapcsolata. 2015-ben akkreditált fotográfiai diplomát is szerzett. Településünk idén nyáron látogatott el a Borszék épített öröksége projekt fotósaként. Akkor merült fel az igény, hogy megfogalmazzuk, közérthető módon közvetítsük, hogy mit is jelent a faluképvédelem, miért fontos ezzel a témával foglalkozni. Frissen induló rovatunkban ezen témát járjuk körbe.

Azt gondolom, hogy a fent említett meghatározás pontosan leírja, mely értékek mentén kell egy település, régió természetes és épített környezetének védelmére sietni, ha ezek az értékek eltűnőben vannak.

2009-ben indult el a Hargita Megye Tanácsa által meghirdetett faluképvédelmi program, melynek célja a megye népi építészeti értékeinek azonosítása, „leltárba vétele”, s ezeknek az értéket képviselő objektumoknak védelme, majd a település rendezési tervének alapjául szolgáló szabályozási elvek meghatározása. 2009 és 2015 között, amíg a program működőképes volt, 85 település tanulmánya készült el, ebből 35 tanulmányt használtak fel az Általános Rendezési tervekhez.

2009-ben építész egyetemistaként csöppentem bele ebbe a programba 8-ad magammal. Első körben az akkori építésziroda irányítása alatt olyan metodológiát kellett kitalálni a települések felmérésére, amely akkoriban nem létezett. Előtte tanulmányok készültek a Budapesti Műszaki Egyetem hallgatóival, akik nyári szakmai gyakorlat gyanánt kiválasztott településen próbálták egy-egy település értékeit leltárba venni, de általános felmérési elvek, amely minden településre érvényesek lettek volna, nem léteztek.

A metodológia kialakítása a további években is csiszolódott, mert a települések különfélesége miatt, olyan elemeket is be kellett emelni a felmérésbe, amivel addig nem találkoztunk. Azért is idéztem írásom elején az UNESCO világörökségi egyezmény által megfogalmazott kultúrtáj értelmezését, mert pontosan leírja azt a felmérési folyamatot, amit akkoriban végeztünk. Igyekszem röviden ismertetni a felmérés módszertanát, s ennek mentén egy

fotó1: Szigeti Vajk István

személyes következtetést is levonni, aztán a nagyérdemű olvasókra bízni a címbe felvetett kérdés válaszában megfogalmazását.

Sajátos természeti adottságokkal rendelkező települések találhatók itt a Kárpát-medence keleti részében, Hargita- valamint a környező megyékben, de azt gondolom ez szinte teljes Romániára érvényes. Minden település felmérését elsősorban adatgyűjtéssel kezdtük, minden értékes információt próbáltunk felkutatni, amit a településről tudni lehet, néha még a mondavilágba is beleástuk magunkat. A mondák, vagy a közbeszédben ismert történetek is fontosak voltak, hiszen olyan helyszínekre is elvezettek, amelyek kiemelkedőek egy település életében, vagy később zarándokhelyek lettek, s ezáltal olyan objektumok jelentek meg, amik építésze-

ti értéket képviselnek, ilyenek a kápolnák, haranglábak, temetkezési helyek, emlékhelyek stb. A bejövő adatok feldolgozása után és a település előjárói, illetve adatközlők által elmondott információk alapján kidolgoztuk a település felméréséhez szükséges ütemtervet.

Az ütemtervet három nagyobb részre lehet osztani:

1. A település külterületeinek felmérése
2. A település belterületeinek felmérése
3. Értékes objektumok felmérése

A település külterületeinek felmérése

Az ütemterv első szakasza tehát a külterület értékeinek leltárba vétele. A településről szerzett adatok alapján, valamint a fontosabb külterületi pontok alapos átnézését követően, meg kellett határozni azokat a faluképeket, ame-

lyek értéket képviselnek. Ennek meghatározásában fontos szerepe volt a településszerkezetnek, illetve a természetes és épített környezet viszonyának. Példával próbálom illusztrálni, hogy pontosan mik lehetnek ezek az értékes faluképek. Az alábbi példa Karcfalva északi részéről készült, ahol a külterületen fekvő mezőgazdasági területek adják meg előképet, majd a településszerkezet egészen pontosan kirajzolódik: a portákat csűrök sora zárja le, ezzel védő falat húz a portákon elhelyezkedő lakóházak mögött. A falukép sziluettjét ugyanakkor meghatározza a karcfalvi erődtemplom és templomkert, illetve a templomkertet körülvevő temető, amelyet nagy lombhullató fák öveznek. A település nyugati részét mezőgazdasági, illetve erdős területek zárják le. Végül a településképet a kultúrtáj fontos elemét képező, a medencét körül ölelő hegységek körvonalazzák, jelen esetben a nyugati Hargita hegyvonulata. (fotó 1.)

A település belterületeinek felmérése

A településen belül a rendelkezésünkre álló adatok alapján meghatározott szegeket, tízeseket és más fontos településszerkezeti szempontokat kell felmérni, illetve azonosítani. A csíki-medencében (és nem csak) a települések több részre tömörültek. Ez régebben településvédelmi szempontból volt fontos, hiszen így az illető falurésznek, tízesnek, megvoltak az emberi, illetve sajátos védelmi mechanizmusai, amivel a betörő tatárokkal szemben hatékonyan fel tudott lépni. Később az ivóutak, más vízhez közeli területek mentén, vagy éppen a földrajzi elhelyezkedés miatt a település több részre tagolódott. A településtörténet nagyon kevés fellelhető adattal rendelkezik

(folytatás az 5. oldalon)

fotó2: Szigeti Vajk István

(folytatás a 4. oldalról)

a településen belül kirajzolódó részek mikéntjéről, ami nem csak építészeti szempontból érdekes, hanem gazdasági, társadalmi és antropológiai szempontból is. Sok érdekes példát lehetne említeni a falurészek önálló szerveződéseire, amely egy külön tanulmányt is megérne. Itt egy példával illusztrálnám, hogy milyen bizalmi háló és önszerveződés volt ezekben a falurészekben. Talán kevésbé volt a székel falvakra jellemző, de itt is előfordult, hogy egy tízes, ha a templomot is magába foglalta, annak harangozója felelt az adott falurészen élő családok egész éves hústartalékáról, amelyet a templom tetőterében őriztek minden család saját farúdján. A tetőtérben nemcsak füstöltek akkoriban, hanem téli időszakban itt tartották az edelt, és csak a harangozónak volt kulcsa a tetőtér feljárdójához.

A településszerkezet felmérése során fontos szempont az utcaképek elemzése. Fontos, hogy egységes utcaképeket kell megőrzésre javasolni, ahol hasonlóak a portakialakítások, a portán lévő épített objektumok elhelyezése, s ezáltal az utcakép egységes képet alkot. Ugyanakkor az utcaképek szempontjából lényeges szempont, hogy milyen a természetes környezet, megjelennek-e patakok, mezsgyék, vagy olyan domborzati elemek, amelyek értékessé és különlegessé teszik a falurészt. A mellékelt il-

lusztráció szemléletesen bemutatja a leírtakat. (fotó 2.)

A kép az alsíki Pottyondon készült, amely közigazgatásilag Csíkszentgyörgyhez tartozik, viszont teljesen önálló településként is megállja a helyét. A földrajzi elhelyezkedése miatt is sajátosság. A Fiság-patak völgyének legvégső faluja, tehát egy zsákfalú, mely eredetileg Menaság falu egyik tízese volt. Pottyondon is található egy kis harangláb (országosan védett műemlék), amely az utcakép fő eleme, és egyben a falutízesek egyik szimbóluma. A településszerkezet völgyi beépítésű, kisebb szalagtelkek szegélyzik a fő utcákat. A mellékelt fotó is bemutatja az utcaképet, a fontos természeti elemeket és az archaikusan fennmaradt településszerkezetet.

Értékes objektumok felmérése

Ebben a felmérési fázisban már konkrétan a településen belüli értékes objektumok kerülnek felmérésre. Ezek olyan építmények, amelyek a népi építészet sajátos stílusjegyeit hordozzák magukon, de ide sorolhatjuk a templomokat, kápolnákat, közintézményeket, emlékhelyeket, kőkereszteket stb. Ezekről az objektumokról adatlap készült, ami tartalmazza az építészeti felmérést, részletes fotódokumentációt, illetve egyéb fontos információt az építménnyel kapcsolatban. A példaként szolgáló illusztráció egy Gyergyóremetén

található porta, (fotó 3.) ahol a település ezen részén az idők során több vízi malom is működött, viszont a kollektivizálással majd az iparosodással ezek az építmények nagy része eltűnt, csak néhány maradt meg a térségben. Ezért ez egy olyan objektum, ami kiemelten fontos a település szempontjából, hiszen annak identitását is tükrözi, és hordozza a térség népi építészetének jellegzeteségeit, ugyanakkor nem műemlék épületként is fontos szerepet tölt be a település életében. Napjainkban ez az épület már megmentésre került, és jó példaként a közösség életébe is bekapcsolódott, ugyanakkor turisztikai célpontként is használják, ahol bemutatják a régimúlt idők gazdálkodását.

Ahogy írásom elején megjegyeztem, Hargita megyében 85 településen készült ilyen jellegű értékelés és építészeti javaslat, viszont mindössze 35 település tudta elérni azt, hogy ezek a javaslatok beépüljenek a hivatalos rendezési tervekbe. Ez az alig 40 százalékos arány, nem feltétlenül vetít jó fényt a települések faluképvédelmi program létjogosultságára, de azt gondolom, még mindig óriási előrelépés országos szinten. Mindenképpen fontosnak tartom, hogy az akkor elindult folyamatoknak folytatása legyen, hogy településeink megtartsák azokat az épített és természetes értékeket, ame-

lyeket megőrököltünk, és jó gazdái kell legyünk, ahogy elődjaink is voltak. Sajnos a globalizáció, már erőteljesen elérte ezeket a településeket is, és azt látjuk szakembereként, hogy nagymértékű változás van, viszont nem a megfelelő irányba. Sok település rendelkezik ezen tanulmányokkal, ezeknek érvényt kell szerezni. Azt gondolom, nem lehet kellőképpen hangsúlyozni, hogy mennyire az utolsó percek felhívásai ezek, hiszen oly mértékű átalakuláson mennek keresztül településeink, amelyek nagyrésze már most sem visszafordítható. Ha ezek a változások végbemennek, és a folyamat kikerül a szakemberek felügyelete alól, akkor a következők akár egyes települések elnéptelenedéséhez vezethetnek, vagy ellenkező esetben urbanizálódni fognak, míg egy környező nagyváros peremvidékei nem lesznek.

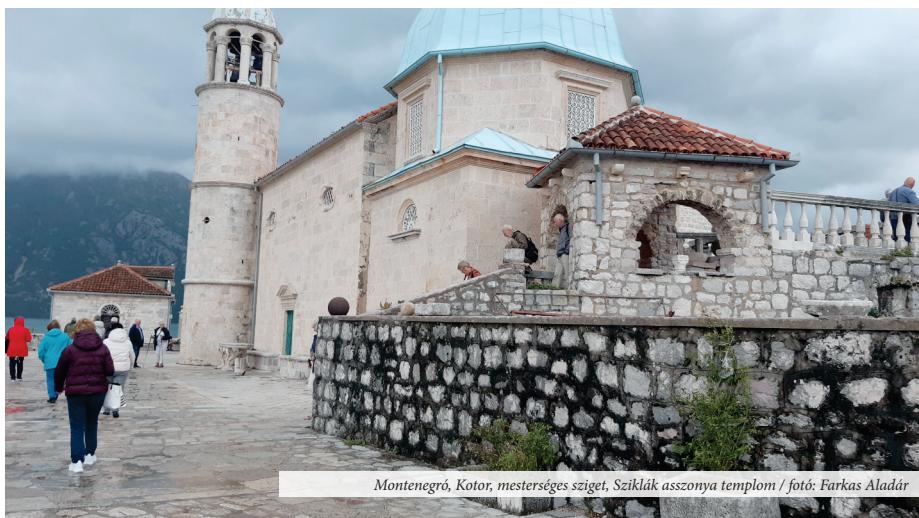
Az egyértelmű, hogy fejlődés biztosan lesz, ezt elkerülni nem lehet, és nem is kell, viszont a csapásirány kiválasztása lenne a mostani társadalom egyik fontos feladata. Az épített örökségünk annyira törekeny mezsgyén halad, hogy 1-2 változás teljesen átrendezheti ezeket a faluképeket, amire most nagyon büszkék vagyunk, ezért ahogy előbb is hangsúlyoztam, jó gazdáknak kell lennünk, mi mindannyian kivétel nélkül.

Írásom végére pedig egy jó példával is szolgálnék. (fotó 4.) Amikor fejlődésről beszéltem, akkor valami hasonlóra gondolok. Amikor a régi megmarad és az új tiszteletbe tartja ezt. Amikor a régire úgy tekintünk, hogy az érték, amit megőrököltünk, ezt tovább gondoljuk a mának, az újat pedig úgy hozzuk létre, hogy ne versengjen a régivel, összhangban van vele, magán hordozza azokat a jegyeket, amelyek meghatározzák környezetét, de előre mutat. Példám egy göröcsfalvi porta, amely felújításra került. A porta gazdája építész (Dénes Péter) bízott meg, hogy értékeit megmentse maga és az utókor számára. Helyigényei megnöttek, bővítésre szánta el magát, amely nem rugaszkodik el a falu léptékétől, nem akar hivalkodó lenni, hanem a csűrsorok árnyékában szépen rejtőzik, és egyben kapcsolatot tart az udvarral, az étellel és tiszteletben tartja a régít. Ezért kell jó szakemberekre bízni a feladatot, hogy megtartsuk és ápoljuk örökségünket.

Szigeti Vajk István

DALMÁCIAI KIRÁNDULÁS

Montenegró, Kotor, mesterséges sziget, Szióklák asszonya templom / fotó: Farkas Aladár

Lenyűgöző szépségű települések, ősi kultúra maradványai. Az első telepesek állítólag illírek voltak. Helyenként látni a görög kultúra nyomait, illetve az azt követő Római Birodalom emlékeit. Szinte mindenhol nyomon érhető a Velencei kultúra, amely nagyjából lerombolta a több évszázados török uralom építményeit. De lépten-nyomon láttuk az Osztrák-Magyar Monarchia épületeit (főleg a katolikus templomokat). 1918 után ezek az országok Jugoszlávia részét képezték. Emlékeinkben él a nosztalgia, hogy Jugoszlávia a szocialista országok közül egy idillikus helynek számított, ahová szerettünk volna eljutni, de nem adatott meg. 1991-1995 között polgárháború dúlt a Balkánon, de lassan önálló államok lettek és békében élnek egymás mellett a különböző nemzetiségű népek. Jó volt látni az óvárosokat és az őket körülvevő védőfalakat, meg városkapukat, illetve a hófehér mészkősziklát, hegygerinceket.

Az Adriai-tengerpart vidékével, Horvátországgal kezdtük ismerkedésünket. A sziklás Dinári hegyek mellett és között ha-

ladtunk, nagyjából a Neretva folyó mentén. Román idegenvezető fogadott a Dubrovnik repülőtérén és 8 napon át nagy hozzáértéssel és kedvességgel kalauzolt bennünket, megmutatva mindazt, amit fontosnak tartott. Horvátország 1991-ben kivívta függetlenségét és 2013-tól tagja lett az Európai Uniónak. 88%-a római-katolikus. 1101-1918 között a Magyar Királysággal alkotott perszonáluniót. Alaposan bejártuk a várost, meglátogattuk a tengeri erődítményt, az UNESCO által a Világörökség részének nyilvánított épületeit. Ellátogattunk STON faluba, ahol a védőfalakkal körülvárt keskeny utcákkal adják meg a település hangulatát. Szállásunk Makarskan volt. A tenger mélykék vize és a Szent-Márk székese gyháza (1766), háttérben a Biková hegységgel felejthetetlen élmény. Innen kirándultunk SPLIT-be, ahol csodálatos paloták emlékeztetnek a rómaiak korára, Diocletianus palotája van a legjobb állapotban. Útba ejtettük a régi TROGIR városát egy kis szigeten, amely szintén UNESCO védelmet élvez. Cetina folyó mentén láthattuk OMIS-t, a régi kalóz

települést.

Újabb nap, új emlékekkel: Bosznia-Hercegovina föderatív parlamentáris köztársaság, amely 1992-től lett önálló. Békésen él egymás mellett a bosnyák, a szerb és a horvát. Alig 20 km tengerpartja van, de intenzív idegenforgalma. Láttuk POCITELJ-t régi épületeivel, majd MEDUGORJE búcsújáró szent helyet, amely az 1981-es Mária jelenésekkel lett híres (már sok borszéki megfordult ezen a helyen). Turisztikai attrakció MOSTAR jellegzetes kőhidja, meg a Szent Péter és Pál római-katolikus templom. A kőhidat az oszmánok építették 1567-ben, de 1993-ban a polgárháború alatt lerombolták és csak 2004-ben sikerült újraépíteni. Rá egy évre a Világörökség része lett. A turisták ezrei látogatják naponta.

Montenegró a térség legdélibb szláv állama. 72%-a ortodox (szerb). BUDVA városa és a riviéra, a maga 2500 éves múltjával emlékezetes marad mindnyájunknak. Utolsó állomásunk KOTOR volt, tengerparti középkori város, amely szintén lenyűgözött a patinás épületeivel, kanyargós, szűk utcáival, tereivel, műemlékszámba menő templomaival, középületeivel. A 4,5 km hosszú városfal UNESCO védeltség alatt áll, akárcsak a Szent Trifun (1166) székese gyháza. Motorcsónakos túra keretében felkerestük Montenegró csodáját, a világ „legszebb mesterséges szigetét”, amit a tengerészek építettek elsüllyedt hajótestekből. 1630-ban megépítették a „Szióklák Boldogasszonya” templomot, amelyet TRIPO, barokk mester 68 festménye díszít (saját fotó).

Egy kellemes esti sétával és egy pohár jó borral búcsúztunk Dubrovniktól és az Adriától. Jó volt belekóstolni így október végén a mediterrán éghajlatú Dalmácia hangulatába és megcsodálni a gyönyörűen virágzó papírvirágot (murvafürtöt).

Farkas Aladár

MI A TÖKÉLETES MUNKAHELYI VISELKEDÉS TITKA?

A munkába állás után életünk jelentős részét a kollégáinkkal töltjük, egyáltalán nem túlzás az, hogy a munkahelyünk a második otthonunk. Azonban az sem mindegy, hogy az ott töltött idő milyen minőségű. Amikor minden nyugodt, kiegyensúlyozott, bizonyára mi magunk is udvariasabbak, kedvesebbek vagyunk a többiekkel. Na, de mi történik akkor, ha jön a feszített tempó, a stressz, a hibák, a kritikák? Akkor is úrinők és úriemberek tudunk maradni a többiekkel?

Tekintsük át a legfontosabb illemszabályokat, amelyek a munkahelyi kapcsolatainkra érvényesek, és tartsuk magunkat minden

körülmény között ezekhez!

- A 3 legfontosabb szó: „Mi a véleményed?”
- A 2 legfontosabb szó: „légy szíves”
- A legfontosabb szó: „Köszönöm.”
- És a legkevésbé fontos szó: „ÉN”

A legfontosabb dolog, amit meg kell jegyezni: minden munkahelyen van vezető és beosztott.

A következő arany szabályokat illik betartani a beosztottaknak:

1. Ne vigyük túlzásba a bizalmaskodást a főnökünkkel, bármilyen jó vele a kapcsolatunk. A túlzott „bratizás” a többi munkatárs szemében bosszantóan hat. Sose mondjuk,

hogy „a főnök a legjobb barátunk!”, ugyanis ezzel elvágjuk a fát magunk alatt.

2. Sose viselkedjünk feltűnően a főnökünkkel szemben, ez ugyanolyan illetlenség, mint a bizalmaskodás. Ne feledjük: a két fél között munkatársi viszony áll fenn. Ehhez tartsuk magunkat.

3. A vezető utasítása kötelező minden alkalmazott számára. A vezető tudja, hogy miért adta az utasítást, és vállalja érte a felelősséget.

4. Ha a vezetőnk hívat, kopogás előzze meg a szobájába való belépésünket.

(folytatás a 7. oldalon)

MESÉLŐ MÚLT

Aki Budapestről Borszékra megy, annak keresztül kell mennie Topliczán is. Igénytelen nagy község ez, melynek abból áll minden nevezetessége, hogy nincs és nem is lesz színháza, ellenben van egy pár gőzmalma — vízerőre alkalmazva. Azonkívül van benne egy Nagyvendéglő, amely átkozottul kicsi, hanem a vendégszobái olyan gyönyörűséges kékre vannak meszelve, hogy az ember benne Nápoly tavaszi ege alatt képzelheti magát. Akár klimatikus gyógyhely lehetne minden egyes szoba!

Budapestről Borszék sok macskaugrás ám! Szászrégenig vasúttal röpködünk, onnan pedig egy hosszú nyári napot kell végig kocognunk holmi fiákeren. Topliczán túl azonban kedves az utazás: csakhamar belekanyarodunk egy rengeteg havas őserdőseibe, hol pompás serpentinek mérsékelt hágóin emelkedünk fel a roppant hegytetőre, mely Borszékot a zajos világ lármájától gondosan elzárja. Ez a havasi út olyan elragadó, hogy az ember észrevétlenül valami édes, méla varázslatba esik, amint tekintetét végig legelteti a sötét fenyvesek méltóságos, komor birodalmán. El tudnám nézni azt a panorámát életem hosszúáig! Pedig én a havasi világot általában nem igen szeretem. Mindig nyomaszt az a hangtalan, hűvös, meddő homály, mely a fenyveserdők vidékét szomorún megfekszi. A tetőről hamar leérünk Borszékra, melynek fürdőtelepe sűrű fenyőerdőtől környezett, tágas völgykatlanban fekszik. Már távolról látható, hogy itt nagyobb szabású fürdővel van dolgunk. Stílszerű villái messze integetnek a közeledő elé. A telepen egyszerre valami előkelőbb világ levegőjében érezzük magunkat. Széles, jól gondozott főút, kétfelől éjjeli lámpák oszlopával. Balkonos villák, boltok, bazárok, vendéglők s egy pár fényképész mintakirakata. Szerteszét tisztára seprert sétatutak fehérén kanyargó csikjai, melyek itt is, ott is a szomszédos fenyvesek csendes sűrűjébe futnak. Fő vendéglőjében, a Reményben mozgalmas, nagyvilági élet; hatalmas étterme zúg a sokaságtól mialatt Rosenfeld Albert vendéglős, lekötélző nyá-

fotó: Jakab villa

jassággal és figyelemmel jár-ke-l a tömegben, éber szemekkel örködve a pontos kiszolgálás fölött, amit feketébe öltözött fehér köténytű pincérek végeznek szorgosan. Egyebek is vannak, amik szükségesek egy jó hírű fürdőbe. Van olvasóterem, melyben a »Fővárosi Lapok«-tól a »Figaro«-ig sok mindenféle lap áll a közönség rendelkezésére. Van zongora és játékszoba, valamint elég nagy kúrszalón, melyben jelenleg a Deák Péter színtársulata tart előadásokat. Igaz, hogy ez utóbb említett helyiségek egy régi, dísztelen földszintes épületben vannak, s a berendezés is igen-igen polgári bennök, de ezeken — halomlásom szerint — a közeljövőben segíteni fognak. Ez épp oly kíváncsi, mint az, hogy a borvíz-üzlet és a fürdő igazgatása jövőre kettéválasztassék, mert így természetesen több esik a gondból a borvíz-üzletre, mint a vendég közönségre. Ami az árakat illeti, az ellen nincs mit panaszkodni: háromszáz forinttal egy két tagú család úriasan megélhet négy héti, beleszámítva szállást és minden egyebeket. Legfőleg az ellen lehet kifogás, hogy a társas élet nyomott és széthúzó, ami némi magyarázatát a fürdő nagyságában leli. Egyébiránt Borszék vonzóereje nem is az efféle külsőségekben áll, hanem jó levegőjében és pompás vizeiben, melyek italnak és fürdőnek majdnem páratlanok. Erős szénsavas és vasas vizei itt is, ott is rengeteg bőségben forrnak fel a földből. És a fürdők berendezése is teljesen modern, minden tekintetben. Hideg vízkurájában bárki megbízhatik, tükör fürdőiben pedig aki egyszer

fürdött, soha sem felejt. Hírneves Lobogója valóságos ezermester: hideg, metsző hullámaival annyiféle bajnak lehet gyógyítója. Majdnem érthetetlen, hogy jelenleg oly kevés vendég van Borszéken! Az összes beírottak aligha megütik a harmadfél század. Budapestről itt nyaralnak: Kókai Lajos könyvkereskedő két leányával, dr. Heinrich Károly tanár és családja, dr. Concha Győző egyetemi tanár és családja, Jakab Ödön és neje, Follmann Alajos kir. táblai bíró és neje, dr. Nagy Rezső, dr. Félégházi Ágost, Juhász István, Kovács Gyula pénzügyminisztériumi osztálytanácsos és neje, Gundel János, Inkei Béla geológus, dr. Szávai Aladár, dr. Farkas Jenő stb. Más honnan itt vannak: Makfalvai Géza képviselő (Kaposvár), Csik János és családja (Arad), özv. Réthy Józsefné (Kézdi-Vásárhely), Cseh Viktor és neje (Nyújtód), dr. Szacsvai Gyula (Kézdivásárhely), Elekes Pál kir. táblai elnök (Marosvásárhely), Kelemen Ádám és családja (Marosvásárhely), özv. Urmánczy Jánosné és családja (Toplicza), Szabó Dezső (Félégháza), dr. Papp Sándor és családja (Szászrégen), dr. Lázár János (Tölgyes), Lázár Menyhért és családja (Gyergyószentmiklós), Koncz Gyula és neje (Déva), dr. Veres Sándor honv. ezredorvos és családja (Déva), Györgypál József és családja (Marosvásárhely), dr. Szuper Lajos és neje (Kolozsvár), dr. Bán Zsigmond és neje (Makó), Nagy Bálint és neje (Debrecen), dr. Wettstein és neje (Gyergyóalfalu), Bágyi Kálmánné és Kassai Ákosné (Székelyudvarhely), Siklódi István (Brassó), Smidt Vinczéné és leánya (Bukarest), Holczer Gyula (Marosvásárhely), Cs. Pap József (Kolozsvár), Szathmáry János (Arad), Dr. Issekutz László és neje (Arad), Zapisessen István egyetemi tanár (Jasi), stb. Megemlítem még, hogy pár napig itt időzött az öreg Brassai Sámuel bácsi is (Erdély polihisztora), ki bár a múlt század gyermeke (szül. 1797), mégis testi és lelki erejének egész frissességében járja a világot.

Jakab Ödön.

FŐVÁROSI LAPOK, XXXII. évfolyam 197. szám

Vasárnap, 1895. július 21.

Közreadja: Pethő Csongor

(folytatás a 6. oldalról)

5. Női vezető - férfi beosztott felállás esetén kettőzött figyelmességgel járunk el: egyrészt a vezetőnek, másrészt a nőnek kijáró megbecsülés legyen érezhető a magatartásunkból. Azt azonban ne tévesszük szem elől, hogy az illető elsősorban vezető, és csak másodsorban nő.

6. Ne csak vezetőnkkel, hanem a velünk egy szinten lévő munkatársainkkal is viselkedjünk udvariasan. A furkálás, irigység, rágalmozás, pletykálkodás tisztelt-

lenség egymás iránt, tartózkodjunk ezektől, mert sosem szül jót, a legtöbb konfliktus forrása.

7. Ha dohányzunk, mindig legyünk maximálisan körültekintőek az erre vonatkozó munkahelyi szabályok és íratlan elvárások betartására.

8. A munkahelyi telefonálásaink ne a privát életünkről szóljanak. Ha mégsem tudjuk máskor elintézni ezeket, korlátozzuk a minimális szintre, fogjuk rövidre, és menjünk

ki a közös helyiségekből arra az időre.

9. Végül, de nem utolsó sorban, a munkahelyünk, irodánk, osztálytermünk nem étkezde, se nem kávézó. Jusson eszünkbe, mikor bemegyünk egy irodába ügyeinket intézni, milyen visszatartó látvány a kipakolt poharak, csészék, ételek...

Vegyük figyelembe a fentiek, kizárólag előnyünk származhat belőle. Am ha nagyon reménytelennek látjuk a helyzetet, azt se feledjük: megoldás mindig van.

K.J.

MAGYAR NAGYASSZONYOK HOROGSZEGI SZILÁGYI ERZSÉBET, A „HŐS ASSZONY”

Nevének Arany János verse állít örök emléket, de egészítsük ki portréját azzal, hogy nemcsak a prágai börtönből váltotta ki fiát, Hunyadi Mátyást, hanem 1458-as trónra jutását, majd később uralkodását is nagy bölcsességgel, kitűnő diplomáciai érzéssel támogatta. Erős akarattal, igazságosan irányította a hatalmas Hunyadi-birtokot, támogatva az egyházat, segítette a szegényeket.

Katonacsaládból származott, apja hírnevet, érdemeket szerzett a törökellenes harcokban. Luxemburgi Zsigmondtól kapta Horogszegyet, utódai felvették ezt előnévként. Csaladjukban szokás volt felvenni a szentek nevét, így lett a fiatal Szilágyi lány Erzsébet, majd fia kapta a László nevet.

Férjével, Hunyadi Jánossal 1428-30 körül házasodtak össze, első gyermekük Hunyadi László 1431-ben jött világra. A pár második fia 1443-ban született Kolozsváron (nevét Mátyás apostol után kapta). Hunyadi sikerei gyorsan a bárók soraiba emelték, vagyoni gyarapodása kihatott felesége sorsára is. 1443-ban kezdődik Vajdahunyad várának átépítése, Erzsébet itt új előkelő otthonot rendezett be családjának. Ekkor már az ország első asszonyának számított. Kezdetben csak az uradalmak igazgatásával foglalkozott, ám hamarosan a magyar politikai élet egyik meghatározó személyévé vált.

1456. Hunyadi János halála után hamarosan elsőszülött fiát is elvesztette; László családfőiséget örökölt, igényt tartott az országos főkapitányi címre is. Cillei Ulrik – szlavón bán is pályázott a címre, meggyilkolásában Hunyadi László is részt vett. Ebben a helyzetben Erzsébet fia védelmére kelt, igyekezett megóvni őt V. László király bosszújától. Ígérete, esküje ellenére a király mégis kivégeztette Lászlót, Mátyást börtönbe küldte.

Mátyás kiszabadítását polgárháború

előzte meg, a „hős asszony” bátyjával, Szilágyi Mihállyal gyűjtött sereget a király ellen; V. László menekülőre fogta Bécsbe, majd Prágába menekült, fogolyként magával hurcolva Hunyadi Mátyást.

Kiszabadítása után közvetlenül királlyá választották Mátyást, akit az ország megvédése hosszú időre távol tartott otthonától. Távollétében Buda kormányzását és a hadjáratok logisztikai szervezését Erzsébetre bízta, aki példás erőfeszítéssel sok katonát ösztönzött a harcra. A „Magyarország királynéja” címet is megkapta. Így mintegy anyakirálynéi méltóságra lépett, felügyelte a királynéi birtokállomány nagy részét is.

Fia hatalmának biztosításán kívül Erzsébet nem szólt bele a politikába, távol maradt a közügyektől. Szigorúan, de igazságosan kormányozta birtokait, jobbágyságait mindenki – még saját hivatalnokai – visszaélésétől is megóvta.

Ezek alapján Szilágyi Erzsébetet egy törvénytisztelő, felelősségteljes nemes asszonynak tarthatjuk, aki energikusan, nagy hozzáértéssel vezette birtokait. Támogatta az egyházat, szerzetesrendeket, indítványozta a pápánál a nándorfehérvári ferences hős, Kapisztrán János szentté avatását. A fáradhatatlan özvegy tevékeny életének részét képezte a vajdahunyadi vár átépítésének folytatása, melyet királyi unokáinak szánt. Végül törvényes örökös híján a király házasságon kívül született fiára, Corvin Jánosra maradt a vár.

A nagyasszony 1483-84 körül hunyt el, 74 évesen. Édesanyja testét Mátyás király a székesfehérvári Nagyboldogasszony-bazilikában, egy a Hunyadi családnak felszentelt kápolnában helyeztette örök nyugalomra.

Szilágyi Erzsébet élete, fellépése a középkori nőtörténet kiemelkedő példája.

Ballai Erzsébet

ANYAKÖNYVI HÍREK

ELHALÁLOZÁS

Ambrus Margareta

1933.06.11-2023.11.27

Rutter István

1944.07.19-2023.11.17

Molnár Péter

1950.09.26-2023.09.25

Fazakas Ferenc

1959.02.16-2023.11.13

SAKK VODA COSTELLEL

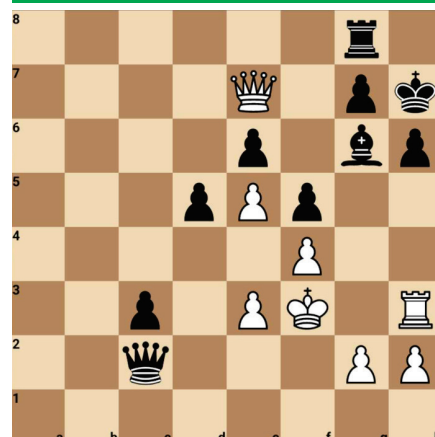

Diagramm az októberi számból

Az októberi számban megjelent feladvány megoldása:

1Bxh6+!!-Kxh6

2Vg5+-Kh7

3Vh4+-Fh5+

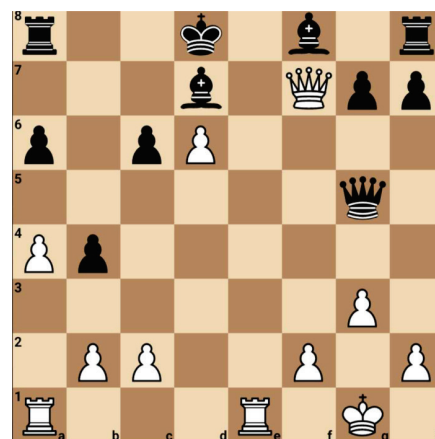
4Vxh5#

Megoldás: **Vodă Costel**

Új feladvány!

A mellékelt ábrán egy sakk diagrammát mutatunk be. A sakk kedvelőit arra kérjük, hogy oldják meg a feladatot, majd a megoldást küldjék el a turism.borsec@gmail.com e-mail címre. A megoldást a következő számban közöljük.

*Bástya=B / Huszár=H / Futó=F / Vezér=V / Király=K. A gyalogot nem jelölük, csak a mezőt ahová lépnek.

A fehér lép, matt 2 lépésből.

SZELEKTÍV HULLADÉKGYŰJTÉS KAPURÓL KAPURA:

2023. DECEMBER 18. HÉTFŐ

2024. JANUÁR 15. HÉTFŐ

BORSZÉK VÁROS POLGÁRMESTERI HIVATALA - ISSN 1224 - 1709

Felölös szerkesztő: **Móga Renáta**

Szerkesztőség: **Ballai Erzsébet, Elekes Szabolcs, Farkas Aladár, Fazakas Emese, Fazakas Mihály Emese, Ferency József,**

Kolbert Tünde, Kovács Júlia, Pethő Csongor, Rédei Botond, Szócs Noémi

Számitógépes szerkesztés: **Móga Attila** / Nyomda: **F&F INTERNATIONAL** - Gyergyószentmiklós

A cikkek tartalmáért az aláíró személy a felelős.